

Inhoud

1	Inleiding	1
1.1	Gedragsproblemen	3
1.2	Psychosociale vaardigheden	4
1.3	Emotionele vaardigheden	5
1.4	Leervaardigheden	5
1.5	De rol van het gezin	6
	Literatuur	6
2	Gedragsproblemen	7
2.1	Inleiding	9
2.2	Wanneer is er sprake van een gedragsprobleem?	9
2.3	In kaart brengen van probleemgedragingen	10
2.4	Sociaal-emotionele problemen nader bekeken	12
2.4.1	Aandachtstekort met hyperactiviteit (ADHD)	12
2.4.2	Sociale gedragsproblematiek (ODD/CD)	13
2.4.3	Angstig en stemmingsverstoord gedrag	14
2.4.4	Autistisch gedrag	15
2.4.5	Screening van gedragsproblemen	16
2.5	De omvang van sociaal-emotionele gedragsproblemen in Nederland	18
2.5.1	Het aantal jeugdigen met sociaal-emotionele gedragsproblemen	18
2.5.2	De samenhang tussen gedragsproblemen en leeftijd, sekse en schooltype	19
2.5.3	De samenhang tussen ADHD, ODD/CD, angstig en stemmingsverstoord gedrag, en autisme	19
2.6	Oorzaken van sociaal-emotionele gedragsproblemen	21
2.6.1	Biologische factoren als oorzaak van sociaal-emotionele gedragsproblemen	21
2.6.2	Omgevingsfactoren als oorzaak van sociaal-emotionele gedragsproblemen	24
2.6.3	Positieve opvoedingsfactoren	25
2.7	Behandeling van gedragsproblemen	26
2.7.1	Algemene aspecten van de behandeling van gedragsproblemen	26
2.7.2	Behandeling van gedragsproblemen per probleemgroep	28
2.8	Gedragsproblemen in vogelvucht	35
	Literatuur	37
3	Psychosociale vaardigheden	41
3.1	Inleiding	44
3.2	Wat zijn psychosociale vaardigheden?	44
3.3	Om welke vaardigheden gaat het bij psychosociale vaardigheden?	45
3.3.1	Interpersoonlijke vaardigheden	46
3.3.2	Intrapersoonlijke vaardigheden	46
3.4	De tekorten aan psychosociale vaardigheid in Nederland	47
3.4.1	Het aantal jeugdigen met psychosociale vaardigheidsproblemen	47
3.4.2	De samenhang tussen psychosociale vaardigheden en sekse, leeftijd en schooltype	47
3.5	De ontwikkeling van psychosociale vaardigheden	48
3.5.1	De ontwikkeling van psychosociale vaardigheden in het gezin	48
3.5.2	De ontwikkeling van psychosociale vaardigheden op school	49

3.5.3	De ontwikkeling van psychosociale vaardigheden in de vrije tijd	49
3.5.4	De ontwikkeling van psychosociale vaardigheden en sociale media	49
3.6	Gevolgen van tekorten aan psychosociale vaardigheden	50
3.6.1	Gebrek aan relationele vaardigheden	50
3.6.2	Gebrek aan affectieve vaardigheden	50
3.6.3	Gebrek aan zelfsturing	50
3.6.4	Gebrek aan zelfbewustzijn	51
3.6.5	Algeheel gebrek aan psychosociale vaardigheden	51
3.7	Oorzaken van tekorten aan psychosociale vaardigheden	52
3.7.1	Biologische factoren als oorzaak van een gebrek aan psychosociale vaardigheden	52
3.7.2	Omgevingsfactoren als oorzaak van een gebrek aan psychosociale vaardigheden	53
3.8	Risicogroepen voor het ontwikkelen van tekorten aan psychosociale vaardigheden	55
3.8.1	Jeugdigen met aandachtstekort met hyperactiviteit (ADHD)	55
3.8.2	Jeugdigen met oppositioneel-opstandig, agressief en antisociaal gedrag (ODD/CD)	56
3.8.3	Jeugdigen met angstig en stemmingsverstoord gedrag	56
3.8.4	Jeugdigen met autisme	57
3.8.5	Overzicht van de tekorten in psychosociale vaardigheden per risicogroep	57
3.9	Tekorten aan psychosociale vaardigheden voorkomen	58
3.9.1	De rol van het gezin bij het voorkomen van tekorten aan psychosociale vaardigheden	58
3.9.2	De rol van school bij het voorkomen van tekorten aan psychosociale vaardigheden	59
3.9.3	De rol van vrijetijdsbesteding bij het voorkomen van tekorten aan psychosociale vaardigheden	59
3.10	Interventies bij tekorten aan psychosociale vaardigheden	60
3.10.1	Principes achter het bevorderen van psychosociale vaardigheden	60
3.10.2	Effecten van psychosociale-vaardigheidstrainingen	61
3.10.3	Algemene kenmerken van psychosociale-vaardigheidstrainingen	61
3.10.4	Trainingsprogramma's ter stimulering van psychosociale vaardigheden	62
3.11	Training van specifieke psychosociale vaardigheden	63
3.11.1	Training van relationele vaardigheden	63
3.11.2	Training van affectieve vaardigheden	64
3.11.3	Training van zelfsturing	64
3.11.4	Training van zelfbewustzijn	65
3.12	Psychosociale vaardigheden in vogelvlucht	66
	Literatuur	68
4	Emotionele vaardigheden	71
4.1	Inleiding	74
4.2	Wat zijn emotionele vaardigheden?	74
4.3	Om welke vaardigheden gaat het bij emotionele vaardigheden?	75
4.4	De tekorten aan emotionele vaardigheden in Nederland	77
4.4.1	Aantal jeugdigen met een gebrek aan emotionele vaardigheden	77
4.4.2	De samenhang tussen emotionele vaardigheden en leeftijd, sekse en schooltype	77
4.5	De ontwikkeling van emotionele vaardigheden	78
4.5.1	De ontwikkeling van emoties tijdens de kindertijd	79
4.6	Gevolgen van tekorten aan emotionele vaardigheden	80
4.6.1	De samenhang tussen emotionele vaardigheden en persoonlijkheidskenmerken	81
4.6.2	De samenhang tussen emotionele vaardigheden en relaties	81

4.6.3	De samenhang tussen emotionele vaardigheden en school- en leerprestaties	81
4.6.4	De samenhang tussen emotionele vaardigheden en geïnternaliseerde gedragsproblemen	82
4.6.5	De samenhang tussen emotionele vaardigheden en geëxternaliseerde gedragsproblemen	82
4.7	Risicogroepen voor het ontwikkelen van tekorten aan emotionele vaardigheden	84
4.7.1	Jeugdigen met Aandachtstekort met hyperactiviteit (ADHD) en de ontwikkeling van emotionele vaardigheden	84
4.7.2	Jeugdigen met oppositioneel-opstandig, agressief en antisociaal gedrag (ODD/CD) en de ontwikkeling van emotionele vaardigheden	84
4.7.3	Jeugdigen met angstig en stemmingsverstoord gedrag en de ontwikkeling van emotionele vaardigheden	85
4.7.4	Jeugdigen met autisme en de ontwikkeling van emotionele vaardigheden	86
4.7.5	Overzicht van tekorten in emotionele vaardigheden per risicogroep	86
4.8	Begrippen die verwant zijn aan emotionele vaardigheden	87
4.8.1	Denkstijl	87
4.8.2	Theory of Mind (ToM)	88
4.8.3	Sociale intelligentie	88
4.9	Tekorten aan emotionele vaardigheden voorkomen	88
4.9.1	De rol van het gezin bij het voorkomen van tekorten aan emotionele vaardigheden	88
4.9.2	De rol van school bij het voorkomen van tekorten aan emotionele vaardigheden	90
4.10	Interventies bij tekorten aan emotionele vaardigheden	91
4.10.1	Principes achter de programma's ter bevordering van emotionele vaardigheden	91
4.10.2	Trainingsprogramma's ter stimulering van emotionele vaardigheden	93
4.11	Training van de afzonderlijke emotionele vaardigheden	94
4.11.1	Training in het onderkennen van emoties	94
4.11.2	Training in het reguleren van emoties	95
4.11.3	Training in het toepassen van emoties	96
4.12	Emotionele vaardigheden in vogelvlucht	97
	Literatuur	99
5	Leervaardigheden	101
5.1	Inleiding	103
5.2	Wat zijn leervaardigheden?	103
5.3	Om welke vaardigheden gaat het bij leervaardigheden?	104
5.3.1	Motivatie	104
5.3.2	Taakgerichtheid	104
5.3.3	Concentratie	104
5.3.4	Planmatig werken	105
5.3.5	Werktempo	105
5.3.6	Volharding	105
5.4	De tekorten aan leervaardigheden in Nederland	106
5.4.1	Het aantal jeugdigen met een gebrek aan leervaardigheden	106
5.4.2	De samenhang tussen leervaardigheden en leeftijd, sekse en schooltype	106
5.5	De ontwikkeling van leervaardigheden	107
5.6	Samenhang tussen tekorten aan leervaardigheden en het ontstaan van problemen	108

5.7	Oorzaken van tekorten aan leervaardigheden	111
5.7.1	De rol van biologische factoren bij tekorten aan leervaardigheden	111
5.7.2	De rol van sociale factoren bij tekorten aan leervaardigheden	113
5.8	Risicogroepen voor het ontwikkelen van tekorten aan leervaardigheden	115
5.8.1	Aandachtstekort met hyperactiviteit (ADHD) en de ontwikkeling van leervaardigheden	115
5.8.2	Oppositieel-opstandig, agressief en antisociaal gedrag (ODD/DC) en de ontwikkeling van leervaardigheden	115
5.8.3	Angstig en stemmingsverstoord gedrag en de ontwikkeling van leervaardigheden	116
5.8.4	Autisme en de ontwikkeling van leervaardigheden	117
5.8.5	Overzicht van tekorten in leervaardigheden per risicogroep	117
5.9	Tekorten aan leervaardigheden voorkomen	118
5.9.1	De rol van school bij het voorkomen van tekorten in leervaardigheden	119
5.9.2	De rol van het gezin bij het voorkomen van tekorten in leervaardigheden	119
5.9.3	Interventies voor het vergroten van de leervaardigheden	120
5.10	Leervaardigheden in vogelvlucht	125
	Literatuur	127
6	Gezinskenmerken	131
6.1	Inleiding	133
6.2	Gezinskenmerken en gedragsproblemen	134
6.3	De vijf basissenmerken van het gezin	135
6.3.1	Responsiviteit	135
6.3.2	Communicatie	135
6.3.3	Organisatie	135
6.3.4	Partnerrelatie	135
6.3.5	Sociaal netwerk	136
6.4	De omvang van gezinsproblemen in Nederland	136
6.5	Gevolgen van positieve en negatieve gezinskenmerken	138
6.6	Omgaan met risicogroepen	140
6.6.1	De opvoeding van kinderen met attention-deficit hyperactivity disorder (ADHD)	140
6.6.2	De opvoeding van kinderen met oppositieel-opstandig, agressief en antisociaal gedrag	141
6.6.3	De opvoeding van kinderen met angstig en stemmingsverstoord gedrag	141
6.6.4	De opvoeding van kinderen met autisme	141
6.7	Gezinsinterventies	142
6.7.1	Stromingen binnen gezinsinterventies	142
6.7.2	Gangbare programma's	143
6.7.3	Overige programma's	144
6.8	Gezinsinterventies per risicogroep	145
6.8.1	Gezinsinterventies voor jeugdigen met ADHD	145
6.8.2	Gezinsinterventies voor jeugdigen met oppositieel-opstandig, agressief en antisociaal gedrag	145
6.8.3	Gezinsinterventies voor jeugdigen met angstig en stemmingsverstoord gedrag	146
6.8.4	Gezinsinterventies voor jeugdigen met autisme	147

6.9	Gezinsinterventies per gezinskenmerken	147
6.9.1	Gezinsinterventies voor communicatie	148
6.9.2	Gezinsinterventies voor responsiviteit	148
6.9.3	Gezinsinterventies voor de organisatie	149
6.9.4	Gezinsinterventies voor het sociale netwerk	149
6.9.5	Gezinsinterventies voor de partnerrelatie	150
6.10	Gezinsinterventies in vogelvlucht	151
	Literatuur	152
	Bijlagen	155
	Register	156

Handboek sociaal-emotionele vaardigheden
Basisvaardigheden van jeugdigen om gedrags- en
leerproblemen te voorkomen en te verminderen
Scholte, E.M.; van der Ploeg, J.
2017, X, 158 p., Softcover
ISBN: 978-90-368-1413-3